

Itä-Suomen aluehallintovirasto
Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat

Pohjois-Savon hyvinvointialue, kirjaamo

Valvonta-asia, Pohjois-Savon hyvinvointialueen vammaispalveluiden Peippolan tilapäishoidon yksikkö

Ratkaisu

Aluehallintovirasto antaa Pohjois-Savon hyvinvointialueelle vakavan huomautuksen vastaisen toiminnan varalle lainvastaisista menettelytavoista erityishuollossa olevien lasten itsemääräämisoikeuden rajoittamisessa. Pohjois-Savon hyvinvointialueen tulee turvata erityishuollossa olevan lapsen oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja ihmisarvoiseen kohteluun. Lapsen itsemääräämisoikeutta saa erityishuoltoa annettaessa rajoittaa vain laissa säännellyin tavoin, ja rajoittamisessa on noudatettava kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaista menettelyä rajoitustoimenpiteen arvioinnin, päätöksenteon, kirjaamisen ja jälkiselvittelyn suhteen.

Aluehallintovirasto kiinnittää Pohjois-Savon hyvinvointialueen huomiota Peippolan yksikön omavalvonnan toteuttamiseen valvontalain edellyttämällä tavalla.

Aluehallintovirasto kehottaa Peippolan vastuuhenkilöä varmistamaan henkilöstön riittävän osaamisen ja sen, että yksikön henkilöstöllä on aina käytettävissään ajantasainen tieto siitä, mitä rajoitustoimenpiteitä kullakin asiakkaalla voidaan käyttää ja millä edellytyksillä.

Aluehallintovirasto kiinnittää Pohjois-Savon hyvinvointialueen huomiota siihen, että yksikön sisustamiseen ja asiakkaiden tarpeiden edellyttämien muutosten toteuttamiseen Peippolan toimitiloissa tulee varata riittävät resurssit, jotta toimitiloissa voidaan tuottaa palveluja lainsäädännön edellyttämällä tavalla laadukkaasti ja turvallisesti.

Aluehallintovirasto ohjaa Peippolan vastuuhenkilöä käymään tämän päätöksen ja siinä annetun ohjauksen läpi yksikön henkilöstön kanssa.

Asian kuvaus

Pohjois-Savon hyvinvointialueen valvontayksikkö on toimittanut valvontalain 34 §:n mukaisesti tietoja Peippolan tilapäishoidon yksikköä koskevista tarkastustuloksistaan Itä-Suomen aluehallintovirastoon 25.4.2024 alkaen. Valvontayksiköstä saatujen tietojen perusteella Peippolassa on ollut puutteita yksikön toimitiloissa, lääkehoidossa, henkilöstön riittävydessä ja vaihtuvuudessa, asiakas- ja työturvallisuudessa (väkivaltapoikkeamien määrä), omavalvonnassa ja omavalvontasuunnitelmassa, epäkohtailmoitusten käsittelyssä sekä sisäisessä tiedonkulussa. Valvontayksikkö on tehnyt Peippolaan tarkastuskäyntejä ja pyytänyt kirjallisia selvityksiä tehdyistä toimenpiteistä. 30.4.2025 päivätyssä kertomuksessa on todettu, että valvontayksikön valvonnan keinot eivät ole riittäviä varmistamaan yksikön asiakasturvallisuuden toteutumista ja palvelun riittävää laatua.

Aluehallintovirastoon on 30.4.2025 saapunut hyvinvointialueen valvontatarkastajan tekemä epäkohtailmoitus, jonka mukaan Peippolan työntekijä oli sulkenut asiakkaan oman huoneeseensa laittamalla kepin oven kahvaa vasten, kun asiakas oli alkanut herättyään jatkuvasti pyrkiä muiden asiakkaiden huoneisiin. Ilmoituksessa on kuvattu myös saman työntekijän muita epäasiallisia menettelytapoja, kuten magneettivyön käyttämistä aamupalatuolissa sekä lapsen ohjaamista huoneeseensa ottamalla niskasta kiinni.

Ilmoituksen mukaan työntekijät ovat kertoneet oven pönkkäämisen olleen yleinen toimintatapa yksikössä.

Itä-Suomen aluehallintovirasto on hyvinvointialueelta saatujen tietojen perusteella käynnistänyt Peippolaa koskevan reaktiivisen valvonnan 6.5.2025.

Hyvinvointialueen valvontatarkastaja on edelleen 1.7.2025 ilmoittanut, etteivät valvontayksikön asettamat määräajat ole toteutuneet, ja yksikkö ei ole ilmoittanut toimenpiteitä seuraaviin havaintoihin: omavalvontasuunnitelman päivittäminen, palveluesihenkilön ja henkilöstön pysyvyys ja osaaminen, väkivaltapoikkeamat, asiakasturvallisuutta vaarantavat tilanteet ja toimintatavat, omavalvonnan riittävyys ja toimivuus, valvontalain 29 §:n mukaiseen ilmoitusvelvollisuuteen liittyvät menettelyt.

Saadut selvitykset

- Perhe- ja vammaispalveluiden toimialajohtaja Kati Kantasen lausunto 28.5.2025
- Asiakaskohtaiset rajoitustoimenpidepäätökset sekä poikkeamailmoitukset ja valvontalain 29 §:n mukaiset ilmoitukset 1.11.2024-30.4.2025
- Omavalvontasuunnitelma, hyväksytty 25.4.2025
- Lääkehoitosuunnitelma, hyväksytty 29.5.2024
- Pohjois-Savon hyvinvointialueen valvontayksikön tarkastuskertomukset tarkastuskäynneistä/valvontatapaamisista 25.4.2024, 24.6.2024, 11.11.2024, 26.11.2024 ja 29.4.2025, valvontakertomus 18.9.2024 sekä yhteenveto lääkehoidon valvonnasta ajalla 11.11.2022-14.8.2024 sekä ohjaus- ja valvontakertomus 14.8.2024 lääkehoidon osalta
- Valvontalain 34 §:n mukainen epäkohtailmoitus Pohjois-Savon hyvinvointialueelta 30.4.2025

Itä-Suomen aluehallintoviraston tarkastus

Itä-Suomen aluehallintovirasto teki Peippolan tilapäishoidon yksikköön ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen 28.8.2025. Tarkastuskäynnillä haastateltiin yksikön vastuuhenkilönä toimivaa palveluesihenkilö Sirpa Pitkäniemeä sekä henkilöstön edustajia. Lisäksi muulle henkilöstölle varattiin mahdollisuus vastata aluehallintoviraston kysymyksiin käynnin jälkeen kirjallisesti.

Ratkaisun perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023, jäljempänä valvontalaki) 23 §:n 1 momentin mukaan palvelunjärjestäjän on varmistettava omavalvonnalla sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviensä lainmukainen hoitaminen. Palvelunjärjestäjän on valvottava toimintaansa siten, että sosiaali- ja terveydenhuolto on sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaista kuin asiakkaiden ja potilaiden tarve ja turvallisuus edellyttävät. Palvelunjärjestäjän on otettava toiminnassaan huomioon, että sosiaalihuollon asiakkaiden ja potilaiden palvelut toteutetaan yhdenvertaisesti.

Valvontalain 32 §:n 2 momentin mukaan aluehallintovirasto valvoo toimialueellaan sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuutta ja antaa siihen liittyvää ohjausta.

Saman lain 33 §:n 1 momentin mukaan valvontaviranomainen ryhtyy tietoonsa tulleen valvonta-asian perusteella niihin toimenpiteisiin, joihin se asiakas- tai potilasturvallisuuden varmistamisen tai lain noudattamisen kannalta katsoo olevan aihetta.

Saman lain 38 §:n 1 momentin mukaan, jos sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisessä, tuottamisessa tai toteuttamisessa havaittu puute, virheellisyys, laiminlyönti tai muu epäkohta ei anna aihetta 39 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin, valvontaviranomainen voi saattaa palvelunjärjestäjän tai palveluntuottajan, palveluyksikön vastuuhenkilön tai virheellisestä

toiminnasta vastuussa olevan henkilön tietoon käsityksensä lain mukaisesta menettelystä tai kiinnittää edellä mainittujen tahojen huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja tuottamiseen sekä hyvän hallinnon vaatimuksiin.

Saman pykälän 2 momentin mukaan valvontaviranomainen voi myös kehottaa palvelunjärjestäjää tai palveluntuottajaa, palveluyksikön vastuuhenkilöä tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevaa henkilöä korjaamaan todetun puutteen tai muun epäkohdan. Jos edellä tarkoitettuja toimenpiteitä ei voida asian kokonaisarvioinnin vaikuttavat seikat huomioon ottaen pitää riittävinä, valvontaviranomainen voi antaa edellä mainituille tahoille huomautuksen vastaisen varalle.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 8 §:n 2 momentin mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa. Järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi hyvinvointialueella on oltava palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö sekä hallinnollinen ja muu henkilöstö, hallinnassaan asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä muut tarvittavat toimintaedellytykset. Lisäksi hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto.

Perustuslain (731/1999) 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Saman pykälän 2 momentin mukaan ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Saman pykälän 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta.

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 4 §:n 1 momentin mukaan asiakkaalla on oikeus saada sosiaalihuollon toteuttajalta laadultaan hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua ilman syrjintää.

Vammaispalvelulain (675/2023, tullut voimaan 1.1.2025) 1 §:n mukaan vammaispalvelulain tarkoituksena on:

- 1) toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä;
- 2) tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 3) turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Vammaispalvelulain 5 §:n 4 momentin mukaan sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain 4 ja 5 §:ssä säädetään asiakkaan ja lapsen edusta, vammaisen henkilön palveluiden toteuttamisessa on otettava huomioon vammaisen henkilön käyttämä kieli, kommunikointitapa, kulttuuritausta, mielipide sekä osallisuus ja toimintamahdollisuudet omassa toimintaympäristössä. Lisäksi on otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe. Palvelut on toteutettava siten, että ne turvaavat vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja kehityksen tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan.

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977, erityishuoltolaki) 42 §:n mukaan erityishuolto on järjestettävä ja erityishuollossa olevaa henkilöä on kohdeltava siten, ettei hänen

ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan. Erityishuoltoa toteutettaessa on otettava huomioon erityishuollossa olevan henkilön toivomukset, mielipide, etu ja yksilölliset tarpeet. Erityishuollossa olevalle henkilölle on turvattava mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan. Erityishuollossa olevan henkilön hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta on ylläpidettävä ja edistettävä.

Erityishuoltolain 42 a §:n 4 momentin mukaan vaativan moniammatillisen tuen yksikössä on oltava sen toimintaan ja erityishuollossa olevien henkilöiden erityisiin tarpeisiin nähden riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja muuta henkilökuntaa.

Saman pykälän 5 momentin mukaan erityishuoltoa annettaessa on huolehdittava, että:

- 1) vaativan moniammatillisen tuen yksikön henkilökunta perehdytetään ja ohjeistetaan työmenetelmiin ja keinoihin, joiden avulla tuetaan ja edistetään erityishuollossa olevien henkilöiden itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeuden toteutumista;
- 2) vaativan moniammatillisen tuen yksikön henkilökuntaan kuuluvat sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöt koulutetaan rajoitustoimenpiteiden käyttöä edellyttävien tilanteiden ennalta ehkäisemiseen ja rajoitustoimenpiteiden asianmukaiseen käyttämiseen;
- 3) vaativan moniammatillisen tuen yksikössä edistetään rajoitustoimenpiteille vaihtoehtoisten ja kuntouttavien toimintatapojen käyttöön ottamista;
- 4) erityishuollossa olevien henkilöiden itsenäistä suoriutumista ja itsemääräämisoikeutta tuetaan ja edistetään asianmukaisin kalustein, välinein ja tilaratkaisuin.

Erityishuoltolain 42 b §:n 1 momentin mukaan erityishuollossa voidaan jäljempänä säädetyin edellytyksin käyttää 42 f–42 n §:ssä

tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä järjestettäessä vaativan moniammatillisen tuen palveluja 9 §:ssä tarkoitetussa vaativan moniammatillisen tuen yksikössä. Jäljempänä 42 n §:n 3 momentissa tarkoitettua muuta kuin lyhytkestoista poistumisen estämistä voidaan käyttää vain tahdosta riippumattomassa erityishuollossa.

Saman pykälän 2 momentin mukaan edellytyksenä rajoitustoimenpiteiden käytölle on lisäksi, että vaativan moniammatillisen tuen yksiköllä on käytettävissään riittävä lääketieteen, psykologian ja sosiaalityön asiantuntemus vaativan moniammatillisen tuen toteuttamista ja seuranta varten.

Erityishuoltolain 42 d §:n 1 momentin mukaan erityishuoltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisymmärryksessä erityishuollossa olevan henkilön kanssa. Erityishuollossa voidaan käyttää 42 f–42 n §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä ainoastaan silloin, kun:

- 1) erityishuollossa oleva henkilö ei kykene tekemään hoitoaan ja huolenpitoaan koskevia ratkaisuja eikä ymmärtämään käyttäytymisensä seurauksia;
- 2) rajoitustoimenpiteen käyttäminen on välttämätöntä hänen terveytensä tai turvallisuutensa taikka muiden terveyden tai turvallisuuden suojaamiseksi taikka merkittävän omaisuusvahingon ehkäisemiseksi; ja
- 3) muut, lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia tai riittäviä.

Saman pykälän 2 momentin mukaan rajoitustoimenpiteen on oltava henkilön hoidon ja huolenpidon kannalta perusteltu, tarkoitukseen sopiva ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Jos henkilöön kohdistetaan useampia rajoitustoimenpiteitä samanaikaisesti tai peräkkäin, niiden yhteisvaikutukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Saman pykälän 3 momentin mukaan rajoitustoimenpide on toteutettava erityishuollossa olevan henkilön ihmisarvoa kunnioittaen, mahdollisimman turvallisesti ja hänen perustarpeistaan

huolehtien. Rajoitustoimenpiteen käyttö on lopetettava heti, kun se ei enää ole välttämätöntä tai jos se vaarantaa erityishuollossa olevan henkilön terveyden tai turvallisuuden. Jos rajoitustoimenpide kohdistuu alaikäiseen, rajoitustoimenpidettä käytettäessä on otettava huomioon alaikäisen etu sekä hänen ikänsä ja kehitystasonsa.

Erityishuoltolain 42 o §:n 1 momentin mukaan, jos erityishuollossa olevaan henkilöön on kohdistettu 42 f–42 n §:ssä tarkoitettu rajoitustoimenpide, rajoitustoimenpiteen käyttöä on arvioitava erityishuollossa olevan henkilön kanssa viipymättä sen käytön päättymisen jälkeen. Jälkiselvittelyssä on arvioitava rajoitustoimenpiteen perusteita ja keinoja, joiden avulla voidaan jatkossa välttää rajoitustoimenpiteiden käyttö.

Saman pykälän 2 momentin mukaan erityishuollossa olevaa henkilöä koskeviin asiakas- tai potilasasiakirjoihin on kirjattava:

- 1) 42 f–42 n §:ssä tarkoitetun rajoitustoimenpiteen käyttö ja sen perusteet;
- 2) henkilön näkemys rajoitustoimenpiteen käytöstä ja sen perusteista;
- 3) rajoitustoimenpiteen vaikutukset erityishuollossa olevaan henkilöön;
- 4) rajoitustoimenpiteen alkamis- ja päättymisajankohta;
- 5) rajoitustoimenpidettä koskevan ratkaisun tai päätöksen tehnyt ja toimenpiteen suorittanut henkilö.

Erityishuoltolain 42 p §:n 1 momentin mukaan erityishuollossa olevalle henkilölle on viipymättä annettava selvitys rajoitustoimenpiteen sisällöstä ja perusteista sekä käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista. Henkilön lailliselle edustajalle tai sosiaalihuollon asiakaslain 9 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa henkilön lailliselle edustajalle taikka hänen palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen osallistuvalle omaiselleen tai muulle läheiselleen mainittu selvitys on annettava vähintään kuukausittain.

Selvitys on annettava ymmärrettävässä muodossa ja saavutettavalla tavalla ottaen huomioon vastaanottajan käyttämät kommunikaatiomenetelmät. Selvitys käytettyjen rajoitustoimenpiteiden sisällöstä ja perusteista on annettava lisäksi sosiaalihuoltolain 42 §:ssä tarkoitetulle henkilön omatyöntekijälle kuukausittain.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 5 §:n 1 momentin mukaan kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lasten kohdalla on 4 §:ssä mainittujen asioiden lisäksi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut parhaiten turvaavat:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä sekä iän ja kehitystason mukaisen huolenpidon;
- 3) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 4) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen.

Valvontalain 8 §:n 1 momentin mukaan palveluntuottajan toimitilojen, laitteiden, välineiden ja tietojärjestelmien on oltava toiminnalle riittävät ja asianmukaiset. Toimitilan ja toimintaympäristön on oltava terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan asiakkaalle tai potilaalle annettavalle hoidolle, kasvatukselle ja muulle huolenpidolle tai tutkimukselle sopiva ja turvallinen.

Saman pykälän 2 momentin mukaan toimitilojen on tuettava asiakkaiden ja potilaiden yleistä hyvinvointia ja sosiaalista vuorovaikutusta. Toimitilojen, toimintaympäristön ja laitteiden suunnittelussa ja käytössä on otettava huomioon esteettömyys sekä asiakkaiden ja potilaiden yksilölliset tarpeet ja yksityisyyden suoja.

Asian arviointi

Hyvinvointialueen omavalvonta ja Peippolan toiminnan johtaminen

Valvontalain esitöissä (HE 299/2022 vp, säännöskohtaiset perustelut) todetaan, että omavalvonta on palveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen kuuluvaa ennakoivaa, toiminnanaikaista ja jälkikäteistä laadun- ja riskienhallintaa sekä jatkuvuuden varmistamista, jolla osaltaan varmistetaan asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutuminen. Se on keskeinen osa organisaation johtamisjärjestelmää ja itse järjestämisen sekä tuottamisen tehtävää.

Aluehallintovirasto katsoo saatujen selvitysten perusteella, että Pohjois-Savon hyvinvointialueen omavalvonnalliset toimenpiteet Peippolan yksikössä havaittujen epäkohtien korjaamiseksi ovat olleet puutteellisia. Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvointialueen valvontayksikön tekemät havainnot Peippolan toiminnan puutteista jo keväästä 2024 alkaen ovat olleet vakavia ja valvontayksikkö on antanut yksikölle oikeansuuntaista ohjausta siihen, mitä muutoksia yksikössä tulisi tehdä, jotta palvelu täyttäisi sille säädetyt edellytykset.

Aluehallintovirasto toteaa, ettei lainsäädännössä ole määritelty yksityiskohtaisesti, kuinka omavalvonta tulee käytännössä organisoida, ja onko hyvinvointialueella oltava esimerkiksi erillinen valvontaorganisaatio, kuten Pohjois-Savon hyvinvointialueen sekä omaa palvelutuotantoa että ostopalveluja valvova valvontayksikkö. Aluehallintovirasto ei näin ollen voi ottaa kantaa siihen, miten Pohjois-Savon hyvinvointialue on käytännössä omavalvontansa organisoinut. Aluehallintovirastolle on syntynyt saaduista tiedoista käsitys, ettei hyvinvointialueen omavalvontaa ole riittävällä tavalla kytketty osaksi palveluiden järjestämistä ja johtamista, koska valvontayksikön tekemästä työstä ja havainnoista huolimatta tarvittavia muutoksia on tehty Peippolan yksikössä viiveellä tai niitä ei ole tehty osittain lainkaan. Valvontatarkastaja Maria Partaselta 1.7.2025 saadun tiedon perusteella Peippolassa ei ollut ryhdytty edelleenkään riittäviin toimenpiteisiin kaikkien valvontayksikön esille tuomien vakavienkaan epäkohtien korjaamiseksi.

Aluehallintovirasto korostaa, että ensisijainen vastuu palvelun omavalvonnasta on vastuuhenkilöllä, ja aluehallintoviraston

näkemyksen mukaan omavalvonnan tulee toteutua palvelutuotannossa käytännön arjessa yhteistyössä palvelua tuottavan henkilöstön kanssa. Valvontalain mukaan vastuuhenkilöllä on erityinen tehtävä valvoa, että palvelut täyttävät niille säädetyt edellytykset ja että omavalvontasuunnitelmaa toteutetaan päivittäisessä toiminnassa palveluja tuottaessa.

Aluehallintovirastolle syntyi tarkastuskäynnillä näkemys, että nykyisellä vastuuhenkilöllä on halua laittaa yksikön asioita kuntoon ja ajatella asiakaslasten parasta. Hänen ajattelunsa on keskustelujen perusteella asiakaslähtöistä ja asiakkaiden oikeuksia kunnioittavaa. Keskustelujen perusteella vastuuhenkilö oli perehtynyt jonkin verran vammaispalveluja koskevaan lainsäädäntöön. Vastuuhenkilön ajattelutapa kuvautui itsemääräämisoikeuden rajoittamisen osalta aluehallintoviraston edustajille hyvin erityishuoltolain lain hengen mukaisena. Keskustelun perusteella hän kyseenalaistaa totuttuja toimintatapoja ja pohtii aktiivisesti asiakkaiden rajoittamiselle vaihtoehtoisia menetelmiä ja käytäntöjä.

Aluehallintovirasto toteaa ohjauksenaan Pohjois-Savon hyvinvointialueelle, että vastuuhenkilölle tulee luoda käytännön edellytykset siihen, että hän pystyy käytännössä vastaamaan hänelle lain mukaan kuuluvista omavalvonnallisista velvoitteistaan. Hyvinvointialueen tehtävänä on myös huolehtia siitä, että vastuuhenkilöllä on riittävä osaaminen ja kokemus palvelusta, jonka johtamisesta ja omavalvonnasta hän vastaa.

Aluehallintovirasto kiinnittää Pohjois-Savon hyvinvointialueen huomiota Peippolan yksikön omavalvonnan toteuttamiseen valvontalain edellyttämällä tavalla.

Itsemääräämisoikeuden rajoittaminen

Kati Kantasen lausunnossa todetaan, että Peippolassa on pyritty vahvistamaan henkilöstön osaamista erilaisin koulutuksin ja lasten turvallisen ja asianmukaisen hoidon ja hoivan toteutumisen varmistamiseksi. Henkilöstölle on järjestetty koulutusta väkivallan ennaltaehkäisyn ja hallinnan asioissa (Avekki), autismin kirjon

asioissa ja nepsy-asioissa sekä haastavasti käyttäytyvän asiakkaan kohtaamisessa ja väkivaltaisen käytöksen ennakoinnissa. Lausunnon mukaan Pohjois-Savon hyvinvointialueen toiminta-aikana henkilöstölle ei ole järjestetty koulutusta erityishuoltolain rajoitustoimenpiteistä ja niiden käytöstä. Lausunnon mukaan henkilöstölle tullaan järjestämään lisäkoulutusta työntekijöiden koulutustarpeet ja lasten erityispiirteet huomioiden. Lausunnon mukaan yksikön palveluesihenkilön tehtäväksi on annettu organisoida ja aikatauluttaa tarvittavat koulutukset Peippolan yksikön uusiin tiloihin muuton yhteyteen elokuulle 2025.

Aluehallintovirasto toteaa, että Pohjois-Savon hyvinvointialueella on erityishuoltolain nojalla velvollisuus huolehtia siitä, että vaativan moniammatillisen tuen yksikön henkilöstö perehdytetään ja ohjeistetaan työmenetelmiin ja keinoihin, joilla edistetään asiakkaiden itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä koulutetaan rajoitustoimenpiteiden käyttöä edellyttävien tilanteiden ennalta ehkäisemiseen ja rajoitustoimenpiteiden asianmukaiseen käyttämiseen.

Aluehallintovirasto katsoo, että menettely, jossa lapsen huoneen ovea on pönkätty yleisenä toimintatapana yöaikaan kiinni ilman rajoitustoimenpidepäätöstä ja lapsi on jätetty saatujen tietojen perusteella tilanteessa huoneeseensa ilman valvontaa, on loukannut vakavasti lapsen perusoikeuksia, oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja ihmisarvoiseen kohteluun. Aluehallintovirasto korostaa, että rajoitustoimenpiteiden käyttäminen on erityishuollossa aina viimesijaista ja rajoitustoimenpiteet on toteutettava asiakkaan ihmisarvoa kunnioittaen. Lisäksi rajoitustoimenpiteiden käyttämistä on harkittava erityisen tarkkaan, kun kysymys on lapsista, jotka ovat jo ikänsäkin puolesta erityisen haavoittuvassa asemassa ja erityisen suojelun tarpeessa.

Tarkastuskäynnillä saatiin vastuuhenkilöltä myös tieto, että vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmästä saatavien asiakaskohtaisten arvioiden viiveiden vuoksi touko-kesäkuussa 2025 on ollut noin kuukauden jakso, jolloin edelliset määräaikaisten päätökset olivat menneet vanhaksi, eikä uusia arvioita ja päätöksiä

saatu tehtyä ilman katkoa. Aluehallintovirasto toteaa, että kysymys on lainvastaisesta tilanteesta, eikä lainsäädännön velvoitteista voida joustaa. Aluehallintovirasto korostaa, että tämän kaltaisiin tilanteisiin tulee varautua ennalta siten, että hyvinvointialueen käytettävissä on asiakkaiden tarpeita vastaava määrä vaativan moniammatillisen tuen asiantuntijaryhmiä.

Aluehallintovirasto antaa Pohjois-Savon hyvinvointialueelle vakavan huomautuksen vastaisen toiminnan varalle lainvastaisista menettelytavoista erityishuollossa olevien lasten itsemääräämisoikeuden rajoittamisessa. Pohjois-Savon hyvinvointialueen tulee turvata erityishuollossa olevan lapsen oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon ja ihmisarvoiseen kohteluun. Lapsen itsemääräämisoikeutta saa erityishuoltoa annettaessa rajoittaa vain laissa säännellyin tavoin, ja rajoittamisessa on noudatettava kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain mukaista menettelyä rajoitustoimenpiteen arvioinnin, päätöksenteon, kirjaamisen ja jälkiselvittelyn suhteen.

Tarkastuskäynnillä saadun tiedon perusteella tiedon kulku asiakkaiden voimassa olevista rajoituspäätöksistä henkilöstölle näyttäytyi epäselvänä. Asiakkaan ohjaamisesta ja hoidosta vastuussa oleva henkilöstö ei näe asiakastietojärjestelmästä suoraan rajoitustoimenpiteistä tehtyjä päätöksiä. Jos tiedonkulkua ei ole varmistettu muilla keinoin, vaarantaa tämä aluehallintoviraston näkemyksen mukaan sekä työntekijöiden että asiakkaiden oikeusturvaa ja asiakkaiden oikeutta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon. Aluehallintovirasto kehottaa Peippolan vastuuhenkilöä varmistamaan henkilöstön riittävän osaamisen ja sen, että yksikön henkilöstöllä on aina käytettävissään ajantasainen tieto siitä, mitä rajoitustoimenpiteitä kullakin asiakkaalla voidaan käyttää ja millä edellytyksillä.

Aluehallintovirasto toteaa, että Peippolan aiempi menettely, jossa rajoitustoimenpiteiden toteuttamista ei ole kirjattu erityishuoltolain edellyttämällä tavalla, on ollut omiaan vaarantamaan sekä

asiakkaiden, päätöksentekijöiden että työntekijöiden oikeusturvaa. Aluehallintovirasto pitää myönteisenä, että vastuuhenkilöltä ja henkilöstöltä tarkastuskäynnillä saadun tiedon perusteella menettelyä on korjattu ja henkilöstölle on annettu ohjeet rajoitustoimenpiteiden toteuttamisen kirjaamiseen erityishuoltolain edellyttämällä tavalla. Koska hyvinvointialueella on tältä osin ryhdytty asiassa omavalvonnallisiin toimenpiteisiin, ei asia anna enää aiheutta aluehallintoviraston toimenpiteille.

Aluehallintovirasto ohjaa Pohjois-Savon hyvinvointialuetta järjestämään henkilöstölle edelleen lisäkoulutusta, jolla vahvistetaan sekä sosiaalihuollon lainsäädännön, erityisesti vammaispalvelulain ja erityishuoltolain tuntemusta, että yleisesti itsemääräämisoikeuden tukemiseen ja rajoitustoimenpiteiden käyttämiseen liittyvää osaamista.

Toimitilat

Hyvinvointialueen omavalvonnasta aluehallintovirastoon saatujen tietojen perusteella Peippolan aiemmat toimitilat, jotka sijaitsivat Harjulan sairaalan yhteydessä, olivat puutteelliset ja toiminnan kannalta epätarkoituksenmukaiset. Muutto uusiin toimitiloihin Hannes Kolehmaisen kadulla toteutui 11.8.2025.

Peippolan uudet toimitilat sijaitsevat kerrostalon viidennessä kerroksessa lähellä Kuopion keskustaa. Samassa rakennuksessa on muiden asiakasryhmien asumispalveluja. Samassa rakennuskokonaisuudessa on myös päiväkotia, jonka piha-alueella asiakkaat saavat käyttää ohjaajien kanssa. Aluehallintoviraston tarkastuskäynnin aikana henkilöstö kertoi käyneensä neuvottelemassa päiväkodin kanssa ulkoilusta siten, että jatkossa yksikön asiakaslapset saavat ohjattuna ulkoilla kellonajasta riippumatta päiväkodin kanssa yhteisellä alueella.

Aluehallintovirasto toteaa tarkastuskäynnin havaintojen perusteella, että uudet toimitilat ovat rakenteeltaan toimintaan soveltuvat ja esteettömät, vaikka ne onkin suunniteltu alun perin muuhun käyttöön. Huonekoot ovat riittäviä ja asiakashuoneissa on omat wc-

/pesutilat, mikä turvaa asiakkaiden yksityisyyden suojan toteutumisen. Yksikkö oli aluehallintoviraston tarkastuksen aikaan toimitiloissa vasta toista viikkoa, ja sisustaminen oli osittain kesken. Huoneisiin oli tulossa vielä ainakin verhoja, säkkituoleja ja mattoja. Tarkastuskäynnillä vastuuhenkilöltä saadun tiedon perusteella taloudelliset resurssit yksikön sisustamiseen ovat tiukassa.

Yksikön lääkehuone on erillinen suljettava tila, jossa lääkkeiden jakaminen onnistuu rauhassa häiriöiltä. Lääkkeet olivat jääkaapissa asiakaskohtaisissa koreissa. Aluehallintovirasto ohjasi laittamaan lääkeluvallisten työntekijöiden listan lääkehuoneeseen näkyville. Jokaisessa vuorossa on nimetty lääkehoidosta vastuussa oleva lääkeluvallinen työntekijä. Tämä oli merkittynä myös ilmoitustaululle, jossa näkyivät päivän aikana vuorossa olevat työntekijät.

Aluehallintovirasto toteaa, että vaikka toimitilat ovat rakenteeltaan asianmukaiset, eivät ne olleet vielä tarkastushetkellä riittävän kodinomaisia.

Aluehallintovirasto kiinnittää Pohjois-Savon hyvinvointialueen huomiota siihen, että yksikön sisustamiseen ja asiakkaiden tarpeiden edellyttämien muutosten toteuttamiseen Peippolan toimitiloissa tulee varata riittävät resurssit, jotta toimitiloissa voidaan tuottaa palveluja lainsäädännön edellyttämällä tavalla laadukkaasti ja turvallisesti.

Tarkastuskäynnillä käytyjen keskustelujen perusteella aluehallintovirasto ohjaa myös siihen, että Peippolan henkilöstön mielipiteitä on syytä kuulla uusien toimitilojen suunnittelussa ja asiakkaiden erityistarpeiden edellyttämien muutosten toteuttamisessa.

Asia ei anna aluehallintovirastolle aihetta enempään.

Muutoksenhaku

Valvontalain 43 §:n 1 momentin mukaan lain 38 §:ssä säädettyyn hallinnolliseen ohjaukseen ja kehotukseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Juristi

Taija Liukkonen

Sosiaalihuollon ylitarkastaja

Jukka Antila

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Lisätiedot

Lisätietoja antaa tarvittaessa sosiaalihuollon ylitarkastaja Jukka Antila, puhelin 0295 016 000 (vaihde)

Jakelu

Pohjois-Savon hyvinvointialue, jonka on annettava päätös tiedoksi sosiaalihuollon ja vammaispalvelun johtaville viranhaltijoille, hyvinvointialueen valvontayksikölle sekä Peippolan vastuhenkilö Sirpa Pitkäniemelle.

Itä-Suomen aluehallintovirasto
Postiosoite: PL 2, 13035 AVI
Puhelinvaihde: 0295 016 000
kirjaamo.ita@avi.fi | www.avi.fi

Tämä asiakirja ISAVI/4299/2025 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ISAVI/4299/2025 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Antila Jukka 29.10.2025 08:58

Ratkaisija Liukkonen Taija 29.10.2025 09:03